

Handläggare
Sofi Klingvall
08-508 267 78

Till
Exploateringsnämnden
2016-02-04

Förskolor i Hagastaden. Svar på skrivelse från Jan Valeskog (S) m.fl.

Förslag till beslut

1. Exploateringsnämnden besvarar skrivelsen i enlighet med utlåtandet.
2. Exploateringsnämnden beslutar om omedelbar justering.

Håkan Falk
Förvaltningschef

Martin Skillbäck
Tf Avdelningschef

Gunilla Wesström
Enhetschef

Exploateringskontoret
Avdelningen för Stora projekt

Fleminggatan 4
Box 8189
104 20 Stockholm
Telefon 08-508 267 78
Växel 08-508 276 00
sofi.klingvall@stockholm.se
exploateringskontoret@stockholm.se
Org nr 212000-0142
stockholm.se/exploateringskontoret

Sammanfattning

Enligt skrivelse i exploateringsnämnden 2015-10-15 uppdras exploateringskontoret att tillsammans med stadsbyggnadskontoret redogöra för hur utemiljön kan kvalitetssäkras för förskolorna i Hagastaden.

Svar på skrivelsen syftar till att beskriva bakgrunden till stadsutvecklingsprojektet Hagastaden och redogöra för de förutsättningar som finns för området samt beskriva, utifrån givna förutsättningar, hur staden hanterar planering av förskolor samt dess utemiljö.

Hagastaden är som helhet ett tätt stadsutvecklingsområde och en tydlig förlängning av innerstadens stadsstruktur där den offentliga friytetillgången, så som park och torg, till viss del är begränsad liksom bostadskvarterens gårdar. Den första lagakraftvunna detaljplanen i Stockholms stads del av Hagastaden, detaljplan 1, innebär därmed små friytor per barn och invånare. Detaljplanen innebär även att vissa ytor endast är solbelysta begränsad tid under året. Detta gäller särskilt bostadskvarterens gårdar. På grund av detta planeras Norra Stationsparken, belägen i mitten av området, med fokus på barnen.

Den stadsstruktur som anges i detaljplan 1 och som redovisas i programförslaget för Östra delen av Hagastaden, detaljplan 2, syftar till en miljö som tillgängliggör omgivande parker. Kopplingarna till större grönområden, närmast Hagaparken och Bellevue, kommer att stärkas så att det ska vara enkelt att nå dem. Det bör gynna Normalm som helhet. Läget i staden nära Nationalstadsparken med sina rekreativa värden kommer att vara en tydlig del av boendekvaliteten även för förskolebarnen.

Den höga exploateringen i Hagastaden är ett medvetet val av staden för att bland annat skapa attraktivitet i form av att många människor samsas inom stadsdelen. Därmed skapas täthet och intensitet i en stadsdel belägen nära forskning, högre utbildning och ett av regionens största sjukhus, nära attraktiva områden som Vasastaden och inte minst i ett område välförsörjt av kollektivtrafik. Tätheten är också en ekonomisk förutsättning för att kunna genomföra överdäckningen av E4/E20/Värtabanan och därmed sammanlänka Solna med Stockholm. Den täta staden innebär att alla ytor är viktiga och att många ställer anspråk på dem. I planeringen har en avvägning gjorts för att lösa detta på bästa möjliga sätt.

Staden är medveten om den utmaning som den höga exploateringsgraden enligt detaljplan 1 skapar och arbetar målmedvetet med att områdets alla stadsrum ska omhändertas i

syfte att skapa en användbar, kvalitativ, flexibel och varierad stadsmiljö. Ett exempel på detta är det fördjupade funktions- och gestaltungsprogram som tagits fram och som kommer att utgöra underlag för kommande projektering och anläggande av allmänna platser såsom park, torg och gaturum inom detaljplan 1 i Hagastaden.

Norrmalms stadsdelsförvaltning har under många år arbetat med planeringen av förskolorna i Hagastaden och genomfört bl.a. workshops och utredningar i syfte att skapa bästa möjliga förutsättningar för förskolorna i Hagastaden. Programutredning och handlingsalternativ har tagits fram. Dessa har legat till grund för en fortsatt bearbetning av utformningen av förskolorna, de gemensamma gårdarna samt av utemiljö och kopplingar i Hagastaden. Planering och projektering har skett i tät dialog med berörda byggherrar och stadsdelsförvaltning. Det handlingsalternativ som valts att arbeta vidare med är att hela gården nyttjas av förskolan och delas med de boende, en lösning som fungerar mycket väl för några referensförskolor i innerstaden. Lösningen för förskolorna har bedömts som godtagbar utifrån detaljplanens och den täta innerstadens förutsättningar samt gällande krav.

Utifrån förutsättningarna och den utbyggnadstidplan som finns i Hagastaden har förskolorna placerats inom lämpliga kvarter i syfte att kunna erbjuda förskoleplatser i takt med att efterfrågan och behov uppstår.

Bakgrund

Enligt skrivelse i exploateringsnämnden 2015-10-15 uppdras exploateringskontoret att tillsammans med stadsbyggnadskontoret redogöra för hur utemiljön kan kvalitetssäkras för förskolorna i Hagastaden.

Svar på skrivelsen syftar till att beskriva bakgrunden till stadsutvecklingsprojektet Hagastaden och redogöra för de förutsättningar som finns för området samt beskriva, utifrån givna förutsättningar, hur staden hanterar planering av förskolor samt dess utemiljö. Framtagandet av svaret har skett i samverkan med stadsbyggnadskontoret. Norrmalms stadsdelsförvaltning ansvarar för förskoleplaneringen i Hagastaden varför delar av texten är hämtad från förvaltningens utredningsarbete såsom t.ex. ”Programutredning för förskolor i Hagastaden” (2012).

Hagastaden är ett av kommunfullmäktige utpekat angeläget stadsbyggnadsprojekt. År 2007 enades Karolinska Institutet, KTH och Stockholms universitet, tillsammans med Stockholms stad, Solna stad, Stockholms läns landsting samt representanter från näringslivet om visionen för området runt Karolinska och Norra Station (numera Hagastaden). Den partsgemensamma visionen för det nya området Hagastaden anger att området ska bli en vetenskapsstad med fokus på hälsa där arbetsplatser, forskning och bostäder möter kultur och rekreation. Genom en överdäckning av E4/E20 och Värtabanan försvinner dagens barriärer i form av motorväg och järnväg vilket ger förutsättningar för en integrerad stadsdel som förenar Stockholm och Solna. En för Stockholm och Solna gemensam fördjupning av översiktsplanerna antogs hösten 2008 av Stockholm respektive Solna. Den första detaljplanen i Stockholms stad antogs av kommunfullmäktige 15 mars 2010. Samtidigt godkändes genomförandebeslut för hela projektet. Detaljplanen är en av flera i projektet skapar förutsättningar för en stadsmiljö med cirka 3 000 nya bostäder, drygt 300 000 kvm bruttoarea för främst kontor, handel och life-science samt cirka 14 000 nya arbetsplatser, nya parker, mötesplatser m.m.

Den första laga kraftvunna detaljplanen för Hagastaden, detaljplan 1, omfattar de centrala delarna av området från ett kvarter väster om Solnabron fram till Norrtullplatsen.

Hagastadens första detaljplan, detaljplan 1

Detaljplanens innehåll utgörs av en blandning av bostäder, kontor, handel, life-science, vård och kultur. Planområdets kvarter adderas till en sammanhängande stad med målet att skapa en påtaglig storstadskaraktär och urban atmosfär. En kvarterspark, Norra Stationsparken, anläggs centralt i området. Parken förstärker befintlig grönstruktur genom att förbättra sambanden mellan de parkerna som omger området. Kollektivtrafiken förstärks med en ny tunnelbanestation och utrymme för buss. Även nya lokala vägnät för gående, cyklar och bilar skapas.

Stadsplanegestaltningen utgår från att Vasastadens klassiska nord-sydliga riktning förlängs så att Hagastaden blir en integrerad del av staden. Gatustråken fortsätter norrut och förenas med bebyggelsen vid Universitetssjukhuset och Norra Hagastaden i Solna. Den nya bebyggelsen anläggs som två kvartersbälten runt Norra Stationsparken. Bostadskvarteren utformas med långsidor om ca sju våningar mot gata och cirka fem våningar mot upphöjda och underbyggda gårdar. Kortsidorna utformas med i genomsnitt 12 våningar mot Norra Stationsgatan respektive mot Norra Stationsparken. Gårdarna hålls öppna mot söder och mot parken. Nedersta våningen avsätts för kommersiella lokaler i alla kvarter. Plats för förskolor reserveras enligt detaljplanen inom varje bostadskvarter.

På grund av detaljplanens höga och täta bebyggelse är det begränsat med solljus inom såväl bostadsgårdarna som i de offentliga miljöerna. Dessutom är friytorna små i förhållande till antalet invånare som avses bosätta sig inom detaljplaneområde 1.

Den 15 mars 2010 godkände kommunfullmäktige genomförandebeslut för projekt Hagastaden (dåvarande Norra Station). Trots den redovisade investeringskalkylens negativa nettonuvärde bedömdes det att överdäckning av väg- och spår område har stora fördelar för stadens utveckling. Det är en förutsättning för att förverkliga visionen för området och ett tydligt steg i att förverkliga stadens Vision 2030. Den höga exploateringen är en viktig förutsättning för projektets ekonomi vilket redovisas i genomförandebeslutet.

Exploateringskontorets synpunkter

Förskoleplanering

Norrmalms stadsdelsförvaltning har sedan år 2005 arbetat med planering av förskolor i Hagastaden. När den fördjupade översiktsplanen togs fram år 2008 deltog stadsdelsförvaltningen i en arbetsgrupp tillsammans med Solna stad för att ta fram behovet av samhällsservice i Hagastaden, bl.a. förskolor. Då definierades ett uppskattat behov av cirka 800 förskoleplatser i den del av området som tillhör Stockholm stad, utifrån att ca 3 000 bostäder byggs inom detaljplan 1. Stadsdelsförvaltningen är enligt skollagen skyldig att erbjuda alla barn i åldern 1-5 år förskoleplats om föräldrarna önskar det. I samband med framtagandet av detaljplan 1 inledde stadsdelsförvaltningen ett närmare samarbete med stadsbyggnadskontoret och exploateringskontoret för att säkerställa att behovet av förskoleplatser tillgodosågs. När beslut om detaljplan 1 togs år 2010 innehöll den tydliga skrivningar om att möjlighet till förskolor med minst 3 avdelningar ska finnas inom varje bostadskvarter, totalt 12-15 förskolor. Detta motsvarar 750-800 nya förskoleplatser.

Förskoleverksamheten på Norrmalms stadsdelsförvaltning arbetade år 2009 fram en pedagogisk idé kring de nya förskolorna i Hagastaden. I det arbetet deltog chefer inom förskolorna, pedagogiska ledare och tjänstemän på stadsdelsförvaltningen. Tanken var att skapa en modellförskola på cirka 750 kvm som stöder ett modernt pedagogiskt arbete i en innerstadsmiljö. En modellförskola med grundläggande funktioner och flexibilitet som är utgångspunkt för varje ny förskola som projekteras i området.

Under år 2012 genomförde Norrmalms stadsdelsförvaltning seminarieserien ”Den lärande staden”. Syftet med projektet var att skapa en helhetssyn kring barn och ungdomars uppväxtvillkor hos olika intressenter som medverkar vid utbyggnaden av Hagastaden. Detta kan i sin tur ge den nya Hagastaden en identitet och skapa mervärden för de människor som ska bo i området.

Projektet utgick från Stockholms stads vision 2030, där framtidsbilden var att det finns en blandning av bostäder, företag, högre utbildning, kultur och service i stadsmiljön. Under projektet framhölls vikten av att förskolan blir en prioriterad verksamhet, en naturlig start på det livslånga lärandet väl värd att satsa på och att hitta samverkanslösningar och mötesplatser i Hagastaden.

År 2012 tog Norrmalms stadsdelsförvaltning fram en programutredning för förskolorna i Hagastaden ”Programutredning för förskolor i Hagastaden” med utgångspunkt från den pedagogiska idén (2009) och ”Den lärande staden” (2012). Utredningen syftar till att skapa bästa möjliga förutsättningar för de fem första förskolorna i Hagastaden, men även för den fortsatta utbyggnaden av förskolor i Hagastaden.

Programutredningen analyserar förskoleverksamhetens krav i förhållande till de fysiska förutsättningarna som finns i bostadskvarteren söder om Norra Stationsparken, detaljplan 1 med tillhörande gestaltungsprogram. Utifrån detta har sedan ett antal handlingsalternativ arbetats fram tillsammans med berörda byggherrar inom respektive kvarter. Målet med programutredningen är att skapa bästa möjliga förutsättningar utifrån följande aspekter:

- Attraktiva förskolor med en stark koppling till omgivningen
- En hög lokaleffektivitet
- En hög pedagogisk kvalitet i både inne och utemiljön
- En god arbetsmiljö och hälsa för barn och personal

I programutredningen redovisas de svårigheter och utmaningar som finns i Hagastaden gällande förskolornas utemiljö samt ger förslag på utformning. Gårdarna kommer att ha svårt att fullt ut kunna erbjuda alla de behov som barn har av en utevistelse. Förskoleverksamheten bygger till stor del på uteverksamhet under dagarna. Därför blir innehållet och miljön på utegårdarna samt Norra Stationsparken och tillgängligheten till Hagaparken och Bellevue viktig i planeringen. Utegårdarna vid förskolorna kommer i första hand att användas för de yngre barnen (1-3 år) och vid öppning och stängning av hela förskolorna. Varje förskola med 65 barn behöver, enligt programutredningen, cirka 500 kvm av gården för sin uteverksamhet. När det gäller den dagliga uteverksamheten för de äldre barnen (4-5 år) är utformningen av Norra Stationsparken viktig. För att avlasta utegårdarna i bostadskvarteren betonar utredningen att miljöerna

i Norra Stationsparken måste vara utformade för barn. Dessutom är tillgängligheten till Hagaparken viktig för uteverksamheten för de äldre förskolebarnen (4-5 år) för utflykter och utegrupper.

Programutredningen redovisar två handlingsalternativ: att placera två förskolor inom samma kvarter mot samma gård eller att placera förskolegårdarna på taken. Om gårdarna placeras på taken är gårdarna solbelysta större delen av dagen och gårdarna är helt skilda från de boendes gårdsmiljö. De negativa aspekterna såsom hantering av transporter till och från förskolan, högre krav på brand- och utrymning samt att det inte finns några referensprojekt att tillgå gjorde att stadsdelsförvaltningen valde att istället gå vidare med handlingsalternativet att ha två förskolor mot samma gård. Genom att placera två förskolor inom samma kvarter kan många samordnings fördelar vinnas gällande förskoleverksamheten som t.ex. att ett kök kan servera två förskolor, hela gården kan nyttjas av förskolan och delas med de boende, en lösning som fungerar mycket väl för några referensförskolor i innerstaden. Lösningen för förskolorna och gårdarna har av stadsdelsförvaltningen bedömts som godtagbar utifrån detaljplanens och den täta innerstadens förutsättningar samt gällande krav.

Programutredningen med dess styrande utgångspunkter, krav samt handlingsalternativ har sedan legat till grund för fortsatt dialog med byggherrar, stadsbyggnadskontoret, exploateringskontoret och stadsdelsförvaltningen vid den kommande planeringen och projekteringen av förskolor och gårdar i Hagastaden. Utifrån dessa förutsättningar och den utbyggnadstidplan som finns i Hagastaden har förskolorna placerats inom lämpliga kvarter i syfte att kunna erbjuda förskoleplatser i takt med att efterfrågan och behov uppstår.

Programutredningen och kravspecifikationer avseende förskolornas verksamhet har bilagts de överenskommelser om exploatering som exploateringskontoret har tecknat med berörda byggherrar. Stadsdelsförvaltningen har dessutom varit delaktig i byggherres fortsatta projektering av förskolelokaler samt gårdarnas utformning.

Bilden visar förskolornas placering inom detaljplan 1 och den centrala Norra Stationsparken.

Utformning allmän plats

Efter den första detaljplanens antagande (detaljplan 1) har ett fördjupat funktions- och gestaltungsprogram för den allmänna platsmarken tagits fram av exploateringskontoret, daterad 2015-09-14. Programmet ska utgöra underlag för kommande systemhandlingsprojektering och anläggande av allmänna platser såsom park, torg och gaturum. I programmet beskrivs tydligt bakgrund och förutsättningar för friytornas planering. Olika anspråk på friytorna har karterats och en analys och värdering har gjorts som underlag för slutgiltig utformning och disposition av ytor. Det allmänna rummet kommer att nyttjas av många människor och många funktioner ska lösas här. Programmet redovisar planering av parkytor där tydligt fokus läggs på barnens lekmiljö.

I nuvarande projekteringskedje (systemhandling) studeras innehållet mer i detalj, t.ex. för vilka ytor staket kan vara nödvändigt för trygg barnomsorg. Stort arbete läggs också på ytornas flexibilitet i syfte att ytorna så långt möjligt kan anpassas efter förändrade behov. I planeringen beaktas de ljusvärden som den antagna detaljplanen givit grundförutsättningar till. Norra Stationsparken kommer att fungera som ett tydligt komplement till de relativt små kvartersgårdarna och ligger med sitt centrala läge i direkt anslutning till bostadskvarteren.

Som underlag vid planeringen av Norra Stationsparken har de önskemål som framkommit i stadsdelsförvaltningens programutredning "Programutredning för förskolor i Hagastaden" omhändertagits för att skapa en barnsäker utomhusmiljö. Dessutom arbetar exploateringskontoret och stadsbyggnadskontoret med att skapa smidiga gångstråk från Norra Stationsparken till Hagaparken, Bellevue och omgivande

parker för att utegårdar i kvarteren och Norra Stationsparken ska kunna avlastas. Det har lagts ned mycket arbete på att utforma anslutande gatumiljöer på ett optimalt sätt för gående, barn och cykel. Exempelvis kommer Hagaesplanaden att utformas som en gång- och cykelfartsgata. När det gäller anslutande torgmiljöer m.m. studeras det även hur aktivitetsytor på dessa ska bli mer användbara för barn.

Friytevårderna för barn i detaljplaneområde 1 kan också påverkas av vad som planeras för norra delen av Hagastaden, i Solna kommun. Det kommer vara viktigt att verka för att de trafikmängder som uppskattats och planerats för tidigare utmed Hälsingegatan kan innehållas. Det kommer också vara viktigt hur Solna stad planerar med avseende på sina friytor.

Bilden visar de olika planområdena för Hagastaden

Kommande detaljplanering

Inom detaljplaneområde 2, Östra delen av Hagastaden (Norrull) planeras för en sammanhållen stadsmiljö med tydliga samband till Nationalstadsparken, institutionsområdena inom Vetenskapsstaden, Solna samt övriga delar av Hagastaden och Vasastaden. I framtagna programsamrådshandling redovisas de brister på skola, idrotthall och idrottsytor samt parkytetillgång som finns inom Norrmalm samt hur dessa behov föreslås tas om hand så långt möjligt inom programområdet. Några av de utmaningar som finns för den fortsatta planeringen av området är hur staden kan säkerställa tillgång till tillräckliga och användbara

friytor för ett rikt stadsliv med mötesplatser, rekreation och vistelse. Vidare hur stadsdelens brist på skola och idrotthall kan tillgodoses samt hur staden kan öka antalet bostäder och samtidigt bevara de natur- och kulturvärden med hänsyn till Vetenskapsstadens och Nationalstadsparkens vidareutveckling. Utmaningar inom området är vidare hur konsekvenserna för miljö och hälsa såsom risker, buller och luftkvalitet ska hanteras för att säkerställa goda boende, skol- och rekreativmiljöer.

Stadens utgångspunkt vid planering av förskolor är att de behov av förskoleplatser som varje enskild detaljplan ger upphov till ska lösas inom respektive detaljplan. Detaljplan 1 ska således lösa det behov som uppstår inom detaljplaneområdet i takt med att kvarterutbyggnad sker. För de bostäder som planeras inom detaljplan 2 kommer stadsdelsförvaltningens nyckeltal om 25 platser per 100 lägenheter att tillämpas och förskolor kommer därmed att planeras inom detaljplan 2. Att omdisponera placering av förskolor från detaljplan 1 till detaljplan 2 anser exploateringskontoret och stadsbyggnadskontoret svårt på grund av de redan stora utmaningarna som finns inom detaljplan 2 med den begränsade ytan, flera anspråk på funktioner samt de miljö- och hälsoaspekter som finns inom området. Solljusförhållandena kan tillgodoses bättre inom detaljplan 2, men andra faktorer såsom buller riskerar i vissa delar däremot att bli sämre i förhållande till detaljplan 1.

Då planering av detaljplan 2 pågår finns möjligheter att påverka innehåll och utformning inom ramen för detaljplaneprocessen.

Inom detaljplaneområde 3, västra delen av Hagastaden, finns än så länge endast den för Stockholm och Solna gemensamma fördjupningen av översiktsplanerna som antogs år 2008. Fördjupning av översiktsplanerna har samma status som ett planprogram. I fördjupningen av översiktsplanerna finns ett förslag på kvarterstruktur om cirka 300-600 lägenheter och/eller kontor, vilket kommer att utredas och bearbetas inom den detaljplaneprocess som planerar att påbörjas under år 2016. Inom området finns samma utmaningar som inom detaljplan 2 och fortfarande möjligheter att påverka innehållet inom kommande detaljplanearbete.

Slut

Bilagor

1. Skrivelse – förskolor i Hagastaden